

20.1.2023

Hallintovaliokunta

Eduskunta

HE 207/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi, asiantuntijalausunto

Lapin TE-toimiston lausunto

Lapin TE-toimisto kiittää mahdollisuudesta asiantuntijalausunnon antamiseen ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

TE2024- uudistus luo uuden työnjaon valtion ja kuntien välille siirtämällä valtiolliset työ- ja elinkeinopalvelut kuntien järjestämisvastuulle samalla kun valtiolla säilyy kokonaisvastuu työllisyydestä ja työvoimapalvelujärjestelmän toimivuudesta. Kyse on vaikutuksiltaan laaja-alaisesta ja rakenteellisesti isosta uudistuksesta, jossa nykyinen keskitetty ja varsin hyvin toimiva TE-palvelujen järjestämiskokonaisuus puretaan. TE-palvelujärjestelmää on vuosien ajan kehitetty ajanmukaiseksi ja digitaaliseksi kokonaisuudeksi. TE-asiantuntijoilla on kyvykkyys ja halu kehittää toimintaa. Asiantuntijoiden osaaminen ja mukautumiskyky on huomioitu myös TE-palvelujen ulkoisessa arvioinnissa (Euroopan komissio: Euroopan julkisten työvoimapalvelujen verkosto 05/2022). Suhteessa uudistuksen mittakaavaan sen hyödyt on työllisyysvaikutuksiltaan arvioitu varsin vähäisiksi (8 000 – 10 000 työllistä).

Tulevan työllisyyspalvelujen järjestämisen rakenteen tulee palvella elinkeinoelämää ja edistää osaavan työvoiman saatavuutta, joka on yksi Suomen tulevaisuuden suurimmista haasteista. Kohtaantohaasteiden ratkaisemisen erilaisilla työmarkkina-alueilla tulisi olla uudistuksen keskiössä. Uudistuksen toimeenpanossa palvelujen tulisi kohdentua sekä työvoiman tarjontaan että kysyntään. Hallituksen esitys on kuitenkin kaikkienensa hyvin työnhakijalähtöinen ja perustuu työvoimapohjaan. Esityksessä kuvattu työllisyyspalvelujen järjestämisen rakenne on haasteellinen ja ristiriitainen yritysten rekrytointipalvelujen hoitamisen, työvoiman liikkuvuuden ja osaavan työvoiman saatavuuden näkökulmasta. TE-palveluihin sisältyvät yritysten palvelut ovat olleet vähän esillä valmistelussa.

Uudistuksen perusajatuksena on, että TE-palvelujen järjestämisvastuun siirrolla kunnille, kuntaekosysteemin hyödyntämisellä ml valtion ja kuntien resurssien ja osaamisen yhdistäminen sekä kuntien rahoitusvastuun laajentamisella voidaan edistää kuntien aktiivisuutta työllisyyden hoidossa ja synnyttää entistä vaikuttavampia palvelumalleja. Pelkät rakenteelliset uudistukset eivät kuitenkaan välttämättä tuo toivottuja vaikutuksia työllisyysasteeseen ja joka tapauksessa,

20.1.2023

uudistuksen laajuus huomioiden, mahdolliset onnistumiset ovat nähtävissä vasta pidemmällä aikavälillä. Siten uudistusta seuraavina vuosina on varauduttava kustannusten nousuun ja toiminnan käynnistymisestä aiheutuviin hidasteisiin ja tehotomuuteen. Asiakkaitten yhdenvertaisten palvelujen näkökulmasta tämä on haasteellista. On riittävästi varauduttava myös siihen, että järjestämisvastuun siirron yhteydessä vuonna 2025 asiakkaitten palvelut turvataan katkeamatta.

Esitetty 20 000 henkilön työvoimapohja on ehdoton vähimmäistaso nykymuotoisten palveluiden ja palveluprosessien järjestämiselle kokonaistaloudellisuuden ja palveluiden toimivuuden ja laadun näkökulmasta. Liian pirstaleinen rakenne heikentää toiminnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta ja nostaa kustannuksia. Liian pienet työllisyydenhoitoalueet voivat johtaa liian heterogeeniseen työllisyydenhoidon malliin, jolle on tyypillistä monen tasoiset palveluratkaisut ja resurssimitoitukset. Riittävän isoa minitason ylittävää kokoa perustelisi työikäisen väestön väheneminen suuressa osassa Suomea tulevana vuosina.

Jos vähimmäistasosta poiketaan olennaisesti, vaarana on, että siirtyviin palveluihin nähden riittävää, osaavaa henkilöstömäärää ei valtiolta kuntiin siirry - mitä pienemmät työllisyysalueet työvoimamäärältään, sitä suurempi epäsuhta siirtyvien tehtävien ja siirtyvän henkilöstön määrän välillä. Tämä puolestaan voi vaikuttaa siihen, että yhdenvertaiset palvelut työnhakijoille ja työnantajille eivät toteudu. Tällöin kuntien ja työllisyysalueiden yhteistyö tehtävien jaossa on ainut mahdollisuus korvata puuttuvaa resurssia. Yhteistyö jää esityksessä kuntien vapaaehtoisuuden varaan.

Osa siirtyvistä tehtävistä on nyt pienelle asiantuntijaryhmälle keskitettyjä tehtäviä palvelukysynnän volyymin, tehtävien luonteen tai tehtävässä edellytetyn erityisosaamisen vuoksi. Näitä ovat mm. muutosturvatehtävät, Eures-palvelut, ammatinvalinnan ohjauksen palvelut ja hankintatehtävät. Jos työllisyysalueista tulee liian pieniä eikä työnjakoja työllisyysviranomaisten välillä synny, yhdenvertaiset palvelut eivät toteudu.

Erilaistuvat palvelut voivat tuki olla seurausta myös siitä, missä määrin kunnat tekevät omia resurssikohdennuksia TE-palveluihin ja missä määrin onnistutaan hyödyntämään kunnan muut palvelut. Työllisyyden kuntakokeiluissa kuntien omat resurssikohdennukset, joita on edellytettykin tehtäväksi, ovat osoittautuneet tarpeelliseksi. Riittävä yhdenmukaisuus tai minimipalvelutaso olisi kuitenkin pystyttävä turvaamaan alueella kuin alueella.

Alueiden erityisolosuhteet eivät välttämättä mahdollista ehjien työllisyyttä hoitavien alueiden syntymistä. Järjestämisvastuun osalta Lapin olosuhteet, kuten esimerkiksi pitkät etäisyydet kuntakeskusten välillä ja vähenevä väestömäärä suhteessa yritysten työvoimatarpeisiin tuovat erityiset haasteensa.

Em. huomioon ottaen Lapin TE-toimisto näkee tärkeäksi, että uudistus luo edellytykset ja joustavat käytännöt yksittäisten kuntien ja työllisyysalueiden väliselle

20.1.2023

yhteistyölle. Onko kannusteita tai vahvempaa valtion ohjausta luotavissa kuntien ja työllisyysalueiden väliselle yhteistyölle ja työnjaolle tilanteessa, jossa järjestäjäverkko on eri syistä hyvin erimittainen ja asiakkaiden yhdenvertainen palvelu on vaarantumassa?

Lapin TE-toimisto ei pidä kannatettavana mallia, jossa yksittäisellä kunnalla olisi mahdollisuus itsenäisesti järjestää työvoimapalvelut. Työvoiman pendelöintiä tapahtuu tyypillisesti kaupunkien ja sitä ympäröivien kuntien välillä. Jos isoilla kunnilla on mahdollisuus itsenäisesti järjestää työvoimapalvelut, se rikkoisi luonnolliset työssäkäyntialueet. Vastaavia työmarkkinoiden ja työssäkäynnin kannalta toimivia työllisyysalueita on vaikea järjestää isoa kuntaa tai kaupunkia ympäröivien pienten kuntien kesken. Olisi kokonaisuuden yhtenäisyyden kannalta etu, että järjestämisoikeus olisi vain kuntien muodostamilla yhteistyöalueilla eikä sekä niillä että yksittäisillä kunnilla.

Henkilöstön siirtyminen kuntiin tapahtuu hallituksen esityksessä liikkeenluovutuksella ilman irtisanomissuojaa ja voimassa olevan virkaehtosopimuksen puitteissa. Irtisanomissuoja turvaisi henkilöstöresurssit ja tulevien työvoimaviranomaisten toiminta- ja palvelukyvyn uudistuksen toimeenpanon alkuvuosina, jolloin uutta TE-palvelujen järjestämisen ja tuottamiseen tapaa ollaan rakentamassa. Se myös paremmin turvaisi henkilöstön kiinnittymisen nykyisiin tehtäviinsä TE-toimistoissa vuosina 2023-2024.

Henkilöstösiirroissa haasteelliseksi voi muodostua, jos TE2024-uudistuksesta seuraa työpaikan sijaintipaikkakunnan vaihtuminen. Lapissa TE-toimiston henkilöstöä on 13 kunnan alueella sijaitsevista toimipaikoista ja Lapissa on 21 kuntaa. Päivittäinen työssäkäynti toisen kunnan alueella on haasteellista ja useimmiten mahdotonta pitkien etäisyyksien ja julkisen liikenteen puuttumisen vuoksi.

Aika on rajallinen valmistelulle. Siellä missä riittävä työvoimapohja löytyy helposti ja annetuilla kriteereillä on muodostettavissa riittävän yhtenäiset alueet, valmistelun käynnistyminen on osoittanut helpommaksi kuin alueilla ja kunnissa, joilla edellytetyt kriteereitähä muodostettaville työllisyysalueille on vaikea löytää. Valmiusaste on myös vahvin kunnissa, jotka jo ovat mukana nykyisissä työllisyyden kuntakokeiluissa. Suurin osa Suomen kunnista ei kuitenkaan omaa kokemusta TE-palvelujen järjestämisestä. Jonkinasteisen riskin muodostaa se, että uusia työvoimaviranomaisia syntyy ilman aiempaa kokemusta TE-palvelujen järjestämisestä ja työllisyyden hoidosta.

Hallituksen esitykseen sisällytetty käyttövelvoite valtion yhteiseen asiakastietojärjestelmään on ensisijaisen tärkeä ja kannatettava. Käyttövelvoite luo perustan tietojen yhtenäisyydelle ja yhteiskäytölle ja siten edistää palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja tiedolla johtamista.

Koska valtiolla on jatkossakin kokonaisvastuu työllisyydestä ja työvoimapalvelujärjestelmän toimivuudesta, valtion ja tulevien työvoimaviranomaisten

20.1.2023

vuorovaikutuksen tulisi olla jatkuvaa. Valtion alueviranomaisilla, ELY-keskuksilla, tulisi olla siinä oma selkeä roolinsa. Esityksessä uusien työvoimaviranomaisten ohjaus jää vähäiseksi ja viiveellä reagoivaksi. Vahvempi ohjaus ja seuranta olisi kuitenkin perusteltua huomioiden elinkeinoelämän ja yritysten tarvitseman osaan työvoiman saatavuushaasteet.

Johtaja

Tiina Keränen